

Tři muži z alba

Vlastimil Ciesar

V populární sbírce fotografií pastora Jana Stonawského (1870-1957) z Těšína, obsahující naše významné osobnosti evangelického vyznání 2. poloviny 19. a 1. poloviny 20. století, nacházíme i tři muže, kteří stáli na začátku vzniku farního sboru v Třinci (1902): učitele a prvního tajemníka sboru Jan Drózda, mlynáře a první kurátora Jan Stonawského i hutníka Józefa Biedravu, prvního iniciátora pozdější výstavby evangelického kostela (1899)

Tři muži z alba

Prvotním podnětem, který se stal impulsem k přípravě této přednášky, byl více méně náhodný objev. Bylo to 31. října roku 2016, kdy jsme se s pastory naší církve zúčastnili zahájení jubilejního 500. roku od zahájení světové reformace, které naši bratři evangelíci „po druhé straně Olzy“ slavnostně připravili v Ježíšově kostele v Těšíně. Když jsem se vracel dolů z Vyšní brány, vzal jsem to přes hlavní náměstí, a tam mi do oka padla výstava, kterou evangelický sbor připravil pro veřejnost. „Ojcowie nasi i bracia Polacy ewangelicy“. Šlo o výstavní panely, na nichž byly fotografie významných osobností, známých i méně známých evangelíků z Těšínska, z polské i české strany, kteří nějakým způsobem překročili prostor církve, a ovlivnili společnost své doby. Když jsem tak obcházel ty panely, padnul mi zrak na tuto fotografii: *Józef Biedrawa (1825-1883), rolnik i majster w hucie w Trzyńcu. Przewodniczący zgromadzeniu, na którym podjęto decyzję o organizacji nabożeństw ewangelickich w Trzyńcu i budowie kościoła. Na zdjęciu z żoną.* A v tu chvíli se tam více než symbolicky objevil třinecký pastor Michal Klus s jedním zahraničním hostem, kterého doprovázel. Hned jsem ho na fotografii upozornil, s tím, že by bylo zajímavé blíže toho, vlastně neznámého člověka, poznat.

No a ta chvíle právě nastává. Letošní jubileum, 120 let od posvěcení evangelického kostela v Třinci, je vynikající příležitostí blíže se seznámit, s těmi dnes už prakticky neznámými tvářemi, které stály u zrodu výstavby kostela a založení sboru v Třinci. Vybral jsem pro Vás tři takové klíčové osobnosti. Vedle už zmíněného hospodáře a hutníka Józefa Biedravu, to bude ještě učitel a první tajemník sboru, Jan Drózd, a konečně mlynář a první kurátor Jan Stonawski. Shodou okolností i jejich fotografie se nacházely na těch výstavních panelech na náměstí v Cieszynie. A to proto, že šlo původně o jedno fotoalbum, z něhož autoři výstavy fotografie vybrali. Později jsem se k výstavě vrátil a začal se zajímat o autora toho pozoruhodného alba. Byl jim Jan Stonawski, svého času seniorátní vikář, se sídlem ve Skoczowie, od roku 1904 katecheta na polském gymnáziu v Cieszynie, kde vyučoval i zeměpis a matematiku. Vešel do dějin naší církve také jako dlouholetý redaktor *Posta Ewangelickiego*, našeho tehdejšího církevního tisku.

Jak si za chvíli ukážeme, nebyla to náhoda, že ve svém albumu shromáždil i přední osobnosti třineckého sboru, protože pocházel z Třinecka, z Dolní Lištné. Jeho otcem nebyl nikdo jiný, než onen první kurátor třineckého sboru Jan Stonawski starší!

Jan Stonawski (22. 8. 1839 – 25. 3. 1915)

Mlynářský rod

Příběh předků prvního kurátora třineckého sboru je úzce spojen s mlynářskou živností. Jeho předci prošli mlýny v Lyžbicích, kde zažili ničivý požár ve 30tých letech 19. století, poté zakoupili mlýn v Konské, odkud se kurátorův otec v roce 1838 přizemil na mlýn v Dolní Lištné. Tady se Jan Stonawski, v srpnu 1839 narodil. Sám později v mlynářském řemesle pokračoval a mlýn rozvíjel. V roce 1871 vybudoval nové velké vodní mlýnské kolo, roku 1883 u mlýna vybudoval nové hospodářské budovy, včetně koloniálu.

Fojtové a presbyteři v Dolní Lištné

Vedle mlynářského řemesla se v rodině Stonawských dědily i další odpovědné funkce. Mezi ně patřila funkce presbytera v těšínském evangelickém sboru i fojtovský úřad. Kurátorův otec byl přes 40 let členem obecní rady, z toho 27 let fojtem. Když slavil 25 výročí fojtování, vyznamenal ho sám císař František Josef I. stříbrným záslužným křížem s korunou. Už tři roky před jeho úmrtím, roku 1888, převzal otcovo žezlo syn, Jan Stonawski mladší, byl fojtem do roku 1891. A potom ještě v letech 1904 – 1910. I on byl dlouholetým presbyterem těšínského evangelického sboru, a následně jak si o tom ještě blíže povíme, zejména kurátorem nově vzniklého sboru v Třinci.

Evangelická škola v Horní Lištné

Vedle mateřského sboru na Vyšní bráně, víru Stonawských formovala také evangelická škola. Není tajemstvím, že právě kurátorův otec byl jedním z iniciátorů její výstavby, a ještě předtím patron domácí školy, kde vyučování probíhalo v soukromém stavení.

Ve školní kronice se zachoval tento zápis: *„Roku 1852 byla zahájena výstavba školy. Byl položen základní kámen, do něj několik mincí, tehdy používaných, a verš s datem vložení, který složil Jan Stonawski.*

Výstavbu školy si s horlivou starostlivostí vzali na starost Jerzy Niedoba, fojt Horní Lištné a Jan Stonawski, fojt Dolní Lištné. Tito mužové se nejvíce zasloužili o výstavbu školy, nešetřili časem a ani penězi, k práci přikládali i své vlastní ruce, při kladení a vypalování cihel, při dovozu materiálu....

Roku 1853 byla výstavba školy dokončena, dne 8. září 1853 posvěcena pastorem Pawlem Terlicou z Golešova a vikářem Oskarem Koczy z Ustroně. Učitel Jerzy Mrowiec se spolu se zúčastněnými vydal k budově staré školy (domácí škola), k aktu rozloučení se s ní. Zaspívala se píseň, bylo vyjádřeno poděkování správcům staré školy, Janu Stonawskému a jeho manželce Marenie (rozené) Płoszek. To rozloučení vytlačilo z očí nejednoho z přítomných slzu dojetí.“

Zbývá dodat, že škola dodnes slouží svému účelu. Sídlí zde naše Církevní mateřská škola.

Domácí pobožnosti

Katecheta Jan Stonawski mladší, v rodinné kronice, z níž jsem pro přípravu této přednášky čerpal, vzpomíná na domácí pobožnosti: *„Nie było niedzieli bez nabożeństwa domowego. Śpiewano zwykle wszystkich dziesięć pieśni, wyznaczonych w kancjonale na poszczególne niedziele i święta oraz czytano kazania z Dombrówki. Kiedyśmy już umieli czytać to ojciec pod koniec kazania i nam dzieciom kolejno podawał Postylę (napisaną przez X. Grzegorza z Żarnowca¹) i każdy musiał choć mały ustęp przeczytać, co nam ze względu na czcionki szwabskie i na pozółtkę już kartki Postyli sprawiało niemałe trudności. Nastrój na tych nabożeństwach był bardzo poważny, jak w kościele, o to się już rodzice umieli postarać. Chociaż zatrudniona od rana do wieczora, matka jednak kilka razy w życiu przeczytała całą Biblię od deski do deski. Życie jej, jak życie ojca było dla nas najpiękniejszym wzorem.“*

Malá poznámka: Jméno Jan Stonawského skutečně figuruje na zadních stránkách postily Grzegorza z Żarnowce, kde jsou zapsáni všichni, kdo si sbírku kázání předplatili.

Přípravný výbor

Dostáváme se pomalu k Třinci, ke genezi vzniku sboru a výstavby kostela. Na podzim 1882 se konala první schůze, která o této vizi začala vážně uvažovat, my se k ní vrátíme v závěru přednášky, kdy se zastavíme u Józefa Biedravy, otce této myšlenky. První plány a přípravy žel vzaly za své jeho náhlým úmrtím, v prosinci 1883. Ale myšlenka nezapadla a podařilo se jí vzkřísit 22. února 1884, kdy byla svolána další schůze ve věci Třineckého evangelického sboru.

Na ní byl ustaven devítičlenný komitét, který měl připravit vše potřebné, aby se v Třinci mohly začít konat bohoslužby, v budově místní obecné školy, a při nich vybírat finance na výstavbu kostela. Na tomto setkání se poprvé setkáváme se jménem mlynáře Stonawského, který byl spolu s dalšími 8 členy vybrán do 9 členného přípravného výboru. (Jan Stonawski, Jan Drózd, Jan Chwastek, Józef Lamche, Jan Mamica, Pawel Klus, Pawel Ciemala, Adam Hradzki a Jan Sikora). Komitét začal fungovat, schůze probíhaly střídavě v bydlíštích členů výboru. Už o měsíc později, 25. března 1884 se uskutečnily první bohoslužby v Třinci, v budově již zmíněné školy.

Filiální kurátor

K dalšímu klíčovému kroku došlo o 7 let později, kdy byl z rozhodnutí Vrchní církevní rady Evangelické církve uznán sbor v Třinci jako sbor „filiální“, pod záštitou mateřského sboru v Těšíně. 19. července 1891 bylo vybráno první zastupitelstvo složené ze 30 členů, z nichž bylo zvoleno 10 presbyterů. Kurátorem byl zvolen Jan Stonawski, sekretářem – tajemníkem Jan Drózd.

Stavební komise

14. 5. 1893 bylo vybráno místo pro stavbu kostela na pozemku Jana Mamice. Ustaven byl stavební výbor: Jan Stonawski, Jan Mamica, Jan Drózd a Pawel Kubisz. Komise objela kostely v Bystřici, v Ustroni, Skoczowie a Meziříčí. V Ustroni a Skoczowie byl s komisí i stavitel Fulda. První plány pro výstavbu kostela – zhotovil právě architekt Fryderyk Fulda, ale ukázaly se příliš nákladné. Načež superintendent Haase oslovil mladého vídeňského architekta Juliuse Leischinga (čti lajšing), jeho plány dále rozpracoval stavitel Ludvik Kametz. Podle nich byl kostel nakonec vybudován.

Na zasedání presbyterstva 7. listopadu 1895 byla vybrána stavební sekce: Robert Uhliga, Jan Stonawski, Jan Drózd a Józef Lamche. Výbor stavební komise, ve složení Jan Stonawski a stavitel Kametz, se posléze vydal do Brna, kde tehdy sídlil ředitel tamního c. k. Uměleckoprůmyslového muzea Julius Leisching, aby s ním prodiskutovali změny a úpravy v plánech.

Položení základního kamene

Když bylo vše shledáno v pořádku, už nic nebránilo tomu, aby se uskutečnila Slavnost posvěcení základního kamene: 21. června 1896, přítomno 8-10 000 lidí. Německé kázání – superintendent T. Haase, polské – pastor Jan Pindór z Těšína, liturgii sloužil pastor Jan Stonawski ze Skoczowa, syn kurátora.

Fundraising

Po položení základního kamene a započetí stavby, objížděli Jan Stonawski a Jan Mamica okolní sbory s prosbou o finanční podporu. První dar věnoval kurátor krakowského sboru: 5 zl, roku 1897 věnoval nový arcikníže Fryderyk (Albrecht zemřel roku 1895) 5000 zlatých na vnější stavbu a 5000 zlatých na vybavení kostela. Před započatím stavby fond disponoval 32 027 zl 85 centy. Jan Stonawski s manželkou darovali na kostel 700 zlatých na zhotovení kazatelny, vyrobenou z dubového dřeva, kterou zhotovil stolař Robert Hanel z Nového Jičína podle projektu architekta Prufera z Berlína.

Posvěcení kostela

Dlouho očekávaná slavnost se uskutečnila na 6. neděli po Svaté Trojici, 9. července 1899. Svou roli tu sehrál i kurátor Stonawski, když mu stavbyvedoucí p. Ludvig Kametz předal klíče od kostela a on je po krátkém proslovu předal tehdejšímu seniorovi církve Andrzejowi Krzywoniowi, který zastupoval nemocného superintendenta T. Haase. O rok později se vedení sboru dohodlo, aby se památka posvěcení chrámu konala v neděli před svátkem sv. Jana (24.6)

Volba pastora

28 února 1902 byl evangelický sbor v Třinci uznán vedením církve jako samostatný sbor. Zbývalo už jen vybrat pastora. Mezi kandidáty na úřad pastora sboru figuroval i syn kurátora Stonawského, Jan Stonawski mladší, který tehdy působil jako seniorátní vikář ve Skoczově. Zúčastnil se volby pastora v Třinci, jako kandidát příznivců polského národnostního okruhu, pastor Józef Pindór - bratr známějšího pastora Jana Pindóra z Těšína, byl kandidátem německých kruhů a vedení třinecké hutě. Třetím kandidátem byl farář Józef Drózd, vikář superintendenta Haaseho v Těšíně, původem z Třince. Volba se nakonec zúžila na dva prvně jmenované kandidáty. 17. 8. 1902 byl většinou hlasů vybrán dr. Józef Pindór. Možná i díky své mohutnější tělesné konstituci. O štíhlém Stonawském se prý říkalo: „*My chcemy księdza, któryby miał Ducha świętego a gdzieby się tam Duch święty mógł zmieścić w człowieku, który wygląda jak szczypa.*” Asi to bylo pro kurátora Stonawského, programového poláka, dvojí zklamání – nevyhrál kandidát polské orientace a navíc jeho syn.

Rodina prvního kurátora

Bude jistě zajímavé několika slovy zmínit i rodinné vazby prvního kurátora třineckého sboru. Jeho manželkou byla Marie Płoszkowa z Lištné, kterou si vzal 12. 3. 1862. Měli spolu 7 dětí. Už zmíněného pastora Jana, který měl za ženu Olgu Michejdovou, dceru pastora Franciszka z Návsi. Hanka si vzala ředitele evangelické školy v Albrechticích Jana Błahuta, Eva Jerzego Grycza, rolníka a vlastníka cihelny v Ropici. Józef, který zůstal doma na mlýně, měl za ženu dceru Jana Mamicy, Annu, toho Mamicy, který daroval sboru pozemek pod kostel. Žel Józef zemřel předčasně, na banální zánět čelních dutin, roku 1907.

Byla to bolestná rána i pro jeho otce, který svého syna následoval o několik let později. Onemocněl na srdce, zemřel 25. března 1915, ve věku 76 let. O pohřbu vyšel článek v Evangelickém Poslu: "*Mimo strasznej niepogody wzięty w nim udział nieprzeliczone tłumy uczestników, wśród nich prezbiterstwo zboru trzynieckiego, którego zmarły był kuratorem, wydział gminy Dolnej Lesznej, wydział ewangelickiej gminy cmentarnej Dolnej i Górnej Lesznej, gmina szkolna, straż pożarna, Stowarzyszenie Weteranów w Trzyńcu, deputacja trzynieckiego Stowarzyszenia Pań i Dziewczyn Ewangelickich, siedmiu duchownych i wielu nauczycieli.*" Poslední rozloučení vedl pastor Franciszek Michejda z Návsi.

Kronika rodu Stonawskich

Tak podrobné informace ze života prvního kurátora třineckého sboru jsem Vám mohl předat jen díky Kronice rodu Stanowskich, kterou sepsal jeho syn, už zmíněný autor albumu fotografií. Dostala se mi

do rukou zase díky senioru Bohdanu Taskovi, který chodil do školy s panem Vitoldem Stonawskim, potomkem rodiny, který žije v Praze, a který mi materiály o své rodině ochotně poskytnul.

Jan Drózd (1838 – 1924)

Pravou rukou kurátora sboru byl učitel na třinecké obecní škole, Jan Drózd, první sborový sekretář, který je další tváří z albumu katechety Jana Stonawského. Jeho role, jak uvidíme, byla klíčová ve spojitosti s třineckou školou, protože právě v ní se formovaly základy pozdějšího sboru, například tím, že tu celých 15 let před otevřením kostela probíhaly pravidelné nedělní bohoslužby.

Ustroň - Hermanice

Jan Drózd pocházel z Hermanic, kdysi obecní části Ustroně, od roku 1956 je to samostatná obec. Byl formován prostředím Ustroňského evangelického sboru, který tu vzniknul jako jeden z tolerančních sborů, v 80tých letech 18. Století. Roku 1838 byl posvěcen zděný kostel, vedle něho fungovala pochopitelně i škola, nejprve dřevěná, a od roku 1827 už zděná. Právě tuto školu navštěvoval Jan Drózd.

Pastor Karl Kotschy

Život Jana Drózda ovlivnil místní pastor Karl Kotschy, který v Ustroni působil v letech 1811 – 1856. Mimo jiné se angažoval v protialkoholní aktivitách. V roce 1844 založil tzv. spolek střídmosti. Kotschy je autorem dvou polských učebnic a v roce 1853 vydal první polský kancionál na Těšínsku *Písně pohřební a školní*.

Kotschy se již v mládí zajímal také o botaniku a později se zabýval sadařstvím a pěstováním květin. Vybudoval podivuhodnou zahradu s třemi sty druhy ušlechtilého ovoce. *Velká farní zahrada byla pod jeho pečujícíma rukama věhlasný skvost v Ustroni a širokém okolí [...]*. Pěstoval vlastní odrůdy jablek a hrušek a jako jeden z prvních na Těšínsku také rajská jablíčka a květák. V jeho práci pokračoval i jeho syn Oskar, který působil v evangelickém sboru v Bystřici v letech 1855-1877, i on na farní zahradě sadařil a pěstoval květiny. Tato bohubilá činnost se prostřednictvím Jana Drózda přenesla i do Třince, jak si o tom za chvíli povíme.

Ustroň – Třinec

A bylo toho více, co Ustroň s Třincem začalo spojovat. Roku 1877 se do Třince z Ustroně přestěhovala válcovna železa, s ní se museli přestěhovat i odborně vzdělaní dělníci se svými rodinami.

Začalo se jim tu stýskat po jejich domácím kostele. To, že podoba kostela v Třinci, který tu o 20 let později vzniknul, se hodně podobá podobě kostela v Ustroni, není náhoda. Oskar Michejda v památeční publikaci věnované evangelickému sboru v Třinci, když slavil 40-té výročí svého vzniku, přímo píše, že učitele Jan Drózda, jak o tom sám vyprávěl, do Třince přivedli právě evangeličtí hutníci z Ustroně. „*Nauczyciel ten był nie tylko szkole, ale i kościołowi szczerze oddany, jako uczeń dawnej ewangelickiej szkoły w Ustroniu...*”

Třinecká škola

Škola v Třinci byla vystavěna roku 1851, pod patronátem hutě (Werkschule), navštěvovalo jí asi 30 žáků. Malá jednotřídní škola byla roku 1880 přestavěna víceméně do současné podoby, nejprve jako čtyřtřídní, později šestitřídní. Právě do oné nové školy nastoupil 24. září 1880 nový učitel Jan Drózd, se zkušenostmi ze škol v Hradišti a Ustroně. Učitelský sbor dále tvořili: Karol Tyrna z Tyry od roku 1879, Jan Pasch z Horní Suché od roku 1885, Jan Kajzar z Třince od 1893, Jan Roman z Třanovic od 1896. Ve školním roce 1898/99 jí navštěvovalo 250 dětí evangelického vyznání (118 chlapců, 132 dívek). Náboženství vyučoval Jan Drózd, ve třech skupinách, 7 hodin týdně.

Průkopník sadařství

Jan Drózd v sobě nezapřel, že je žákem slovatného pomologa Karla Kotschyho, až do pozdního stáří v Třinci vedl školku ovocných stromů, propagoval sadařství. Děti z vyšších tříd u něho navštěvovaly doplňující kurs zahradnicko-zemědělský, děvčata se učila ženským pracím. V komentáři k jeho fotografii v albumu Jana Stonawského se dočítáme, že byl členem dalších podobných sdružení: „*Działacz Towarzystwa Rolniczego i Ogrodniczego w Cieszynie. Założyciel Towarzystwa Ogrodniczo-Pszczelarskiego*” Nicméně v publikaci věnované třineckému kostelu tuto svoji činnost příliš nezdůrazňoval, mnohem více píše o své činnosti v souvislosti s evangelickým hřbitovem, anebo o osvětové práci při evangelické lidové knihovně v Třinci a pochopitelně se vznikem evangelického kostela.

Evangelický hřbitov v Třinci

Do roku 1880 byli evangelíci pohřbíváni na ev. Hřbitově v Horní Lištné. Společný hřbitov pro katolíky a evangelíky byl v Třinci otevřen roku 1880. Hřbitov spojoval společný kříž, s nápisem: „*Pokój wszystkim tu w Bogu spoczywającym*” a společná zvonice. Evangelickou část posvětil 1. listopadu 1880, na svátek Památky zesnulých těšínský pastor Jan Pindór. Do června 1899 bylo na tomto hřbitově pohřbeno 430

zesnulých, 153 dospělých, 277 dětí! Hřbitov spravuje „gmina cmentarna“, zpěvákem je od roku 1880 učitel Jan Drózd.

Evangelická lidová knihovna

10. listopadu 1883, se konala školní slavnost, u příležitosti 400 let od narození Martina Lutera, pod záštitou úřadu superintendenta Haaseho, zpívala se píseň Grodem mocnym, po čemž pronesl řeč učitel Jan Drózd, s důrazem na dětství a mládí Martina Lutera, ale i na jeho dílo reformace.

Po této slavnosti na podnět Jana Drózda, na motto citátu z Ev. Jana 5, 39, byla založena evangelická lidová knihovna v Třinci. Obsahovala knihy v polském i německém jazyce, na přelomu století to bylo 240 knih. Jan Drózd inicioval i vznik fundace, na zakupování školních knih pro hodiny náboženství pro děti ze slabších sociálních poměrů. Brzy na kontu bylo 200 korun. Fond svoji činnost zahájil 2. prosince 1898 u příležitosti výročí 50. let od nástupu císaře Františka Josefa na Rakouský trůn.

Škola – kolébka evangelického sboru v Třinci

10. září 1882 se právě v budově školy konalo první setkání, na kterém se začalo jednat o možném vzniku evangelického sboru v Třinci a výstavbě kostela. Na tomto setkání, cca 130 osobovém, byl jako předseda vybrán hutnický mistr a vlastník hospodářství v Třinci Józef Biedrawa a učitel Jan Drózd jako tajemník. Už jsme si říkali, že aktivita opadla koncem roku 1883, kdy náhle umírá Biedrawa, a také, že byla znovu přivedena k životu v únoru 1884, na novém setkání. Už o měsíc později se konala první oficiální bohoslužba – právě v místní škole, kterou tak můžeme pokládat za jakousi kolébku pozdější evangelické farnosti v Třinci. Učitel Drózd pateticky popisuje tutu první pobožnost i co jí předcházelo.

„Po úmrtí Józefa Biedrawy se nově ustavený výbor obrátil na presbyterstvo evangelického sboru v Těšíně s prosbou, o schválení konání pravidelných bohoslužeb i s prosbou o pomoc místních pastorů. Vedení sboru vyšlo třineckým vstříc, a polické vedení města umožnilo konání bohoslužeb v prostorách školy. Ředitelství arciknížecí komory v Těšíně dalo pastorům z Těšína dokonce k dispozici povozy - kočáry k dopravě. První bohoslužba se uskutečnila v postním období, v neděli 25. března 1884, vedl jí pastor Jan Pindór. Vedením zpěvu byl pověřen učitel Jan Drózd. Kázání pronesl pastor Pindór na text Ev. Lukáše 8, 14-15. Bohoslužby probíhaly většinou v jazyce polském, několikrát také v němčině. V roce 1892 byly setkání na čas přerušeny z důvodu hrozící epidemie cholery. Nedlouho na to opět bohoslužby pokračovaly. Škola bývala přeplněná – v letním období občas někdo i omdlel.“

Dodejme, že poslední bohoslužba ve škole se konala v neděli 7. května 1899, vedl jí opět Jan Pindór, kázal na slova Žalmu 122: *Zaradoval jsem se, když mi řekli: Půjdem do Hospodinova domu!* Tedy, plných 15 let tu probíhal živý bohoslužebný život, než se od července 1899 přesunul do nově vybudovaného chrámu.

„Pamiętnik ewangelickiej gminy w Trzyńcu”

Tyto informace a mnohé další jsou zaznamenány v „Pamiętniku ewangelickiej gminy w Trzyńcu”, kterou roku 1899 při posvěcení kostela vydal právě učitel Drózd. Je to primární zdroj o historii vzniku sboru a výstavbě kostela z Třinci, z něhož čerpal i pastor Oskar Michejda, když roku 1939 vydával další vzpomínkovou publikaci.

Drózd při seznamu dárců zmiňuje i svoji maličkost, jako dárce památečního alba. Nepátral jsem, zda jde o sbírku nějaké klasické album fotografií, a zda se dochovalo, anebo jestli nehovoří o oné brožuře, kterou vydal a tím pádem i financoval.

Podobně nejasný je i konec jeho života, hledal jsem jeho náhrobek na evangelickém hřbitově v Třinci, v té řadě významných osobností, učitelů, pastorů, ale nenašel jsem. Je možné, že si přál být pohřben doma v Ustroni. Údaje z životopisu u jeho jména v albu Stonawského uvádějí jen rok, 1924. Zemřel tedy ve věku požehnaných 86 let.

Józef Biedrawa (1825 – 1883)

Podobně nejasné je i místo posledního odpočinku třetího muže z alba, Józefa Biedrawy. Co s určitostí víme, že byl pohřben na evangelickém hřbitově v Třinci. Drózd v souvislosti s tehdy ještě novým hřbitovem píše: „*Mezi náhrobky vyniká okázalý pomník Józefa Biedrawy z Třince.*” (iniciátor založení sboru a výstavby kostela, zesnul roku 1883) Žel, po více jak 135 letech, už tu tento náhrobek nenecháme. A tak se jen můžeme domnívat, že to bylo někde blízko zvonice, snad na místě tohoto hrobu Biedrawů, nedaleko mohyly Mamiců, která se na rozdíl od Biedrawovy dochovala.

Neznámý otec zakladatel

Postava Józefa Biedrawy, u níž příběh této přednášky začal, jak jsem o tom vyprávěl v úvodu, je nejméně známou z těch tří mužů v albumu. Především pro ten předčasný skon. Nedožil se nejen výstavby kostela, ale ani posvěcení základního kamene. Zemřel v době, kdy se přípravy ke vzniku samostatného evangelického sboru v Třinci zatím jen formovaly, v podobě vizí, v podobě osvěty mezi lidmi, dělníky, ve fázi modlitební přípravy. Ale bez této přípravné fáze by nebylo těch fází následujících, kdy se sny a modlitby přerodily do reálných tvarů. I proto by stálo za to, abychom si tuto prakticky zapomenutou osobnost, možná prvního otce myšlenky Třineckého kostela, připomněli.

Vendryně – Bystřice

Józef Biedrawa se narodil 16. března 1825 ve Vendryni č. p. 25, na chalupnickém hospodářství Michala a Anny Biedrawových. Chodil do tamní evangelické školy, učil ho zdejší dlouholetý evangelický učitel Pawel Wojnar. Malý Józek vyrůstal rovněž v atmosféře tolerančního sboru v Bystřici, pod jehož křídla Vendryně spadala. (Vendryňský fojt Jiří Cieniala vešel do dějin bystřického sboru jako vedoucí delegace, která vyjela v roce 1782 naproti prvnímu pastorovi Andreji Paulinimu, který se na Slezsko stěhoval z Uher, z obce Nižná Slaná v gemerském kraji.)

O úzké vazbě na Bystřici svědčí i další zápis z matriky tamního evangelického sboru, z 27. srpna 1850. Je to snubní matrika, informuje nás o tom, že si v evangelickém kostele v Bystřici Józef Biedrawa vzal za manželku Marynu Koziel, dceru sedláka Pavla Kozła z Bystřice. Měli spolu dceru Zuzanu a tři syny, Jana, Pawla a Józefa, o nichž se ještě zmíním na konci přednášky. Žili ve Vendryni na adrese č. p. 23.

Čtenář postily

Už jsem zmínil postilu, knihu kázání Grzegorza z Żarnowca, kterou v roce 1864 vydal pro naše polsky mluvící evangelíky budoucí superintendent Theodor Haase. Byla vedle Dombrovky druhou populární sbírkou kázání, z nichž si naši předkové četli na domácích pobožnostech. Bylo tomu tak u Stonawských v Dolní Lištné, a stejně i u Biedravů ve Vendryni. Svědčí o tom údaj z posledních stran postily, kde i Józefa Biedrawu nacházíme mezi předplatiteli.

Bystřický presbyter

Osobní zbožnost Józefa Biedrawy se brzy přetavila i do služby více veřejné, stal se totiž presbyterem Bystřického sboru. Po vydání nové evangelické ústavy v roce 1861 v Rakouských zemích, se změnila i vnitrocírkevní správa našich sborů. Vedoucí sborů, tzv. kolatoři, už nebyli jmenováni shora, ale poprvé voleni ze zdola, tak jak tomu je do dnešních dnů. Pravděpodobně někdy v té době, snad už v první kadenci dostává důveru i mladý hospodář z Vendryně Józef Biedrawa. Bylo to za působení pastora Oskara Kostchyho, jenž už tu byl zmíněn, jako syn pastora a pomologa Karla z Ustroně. Svou roli tu jistě sehrál i první zvolený kurátor, Jerzy Stonawski, který byl právě z Vendryně. (Nešlo o bratra kurátora Stonawského z Dolní Lištné, o něm jsme hovořili jako o prvním muži z albumu)

Pastor Oskar Kotschy (1831-1877)

Pastor Kotschy do Bystřice nastoupil v roce 1855, po té co zemřel jeho předchůdce, legendární Wilhelm Raschke, dodnes známý sbírkou svých posmrtně vydaných kázání. Pastor Kotschy v roce 1861 inicioval vznik „Kasy ubogich“, jakéhosi dobročinného fondu pro sociálně slabší členy sboru. V roce 1866, se v Bystřickém evangelickém kostele poprvé zpívalo z nového polského kancionálu, redigovaného pastorem Jerzym Heczkiem z Komorní Lhotky. Za působení faráře Kotschy se v kazatelských stanicích Bystřického sboru stavěly nové evangelické školy. V srpnu 1877 však bystrický pastor na jednom z pohřbů prochládl,

dostal zápal plic a dne 5. září 1877 zemřel. Bylo mu teprve 46 let. Farní sbor jej pohřbil na vlastní náklady. Začala sháňka po novém pastorovi. A právě tehdy se do povědomí poprvé dostává osobnost Józefa Biedrawy.

Boj o nového pastora

V letech 1877-79 sbor v Bystřici administroval Franciszek Michejda, pastor sousedního sboru v Návsí. V tomto období se intenzivně hledal nový pastor. Asi nejžhavějším kandidátem byl rodák z Drahomyšle, Jerzy Badura. 6. ledna 1878 proběhla za přítomnosti seniora Theodora Haase volba. Badura obdržel 398 hlasů z 503 přítomných. Vše se zdálo být na dobré cestě. Ale vrchnost volbu pastora Badury nepotvrdila. Do té doby totiž sloužil v sousedním Prusku, musel přijmout tamní občanství. Když se ucházel o místo v Bystřici, bylo potřebné vyřízení rakouského občanství. Ale někdo ve Vídni, měl údajně zájem na tom, aby ho neobdržel. Proto se po Velikonocích koná schůze presbyterstva, které předsedá senior Haase. Senior navrhuje, aby se konaly nové volby, a to už na svátek Nanebevstoupení. Právě tady vstupuje na scénu presbyter Biedrawa. Napadá legitimitu shromáždění s cílem oddálit nové volby. Hraje se o čas, je totiž stále naděje, že Badura nakonec rakouské občanství obdrží a bude moci do Bystřice nastoupit.

Nie pozwalam!

Ale Haase už má asi svého kandidáta i svou další strategii, proto je zaskočen tak smělým vystoupením Biedrawy. Budu citovat to, co se na faře v Bystřici odehrálo, jak to později ve svých pamětech zaznamenal pastor Karol Michejda: *„Biedrawa: Wiem, że prezbyterstwo nie uchwaliło na dziś zgromadzenia zastępstwa a według ustawy kościelnej zwołuje zgromadzenie prezbyterstwo a nikt inny, więc dziesięcizgromadzenie jest nieprawne i nie może niczego uchwalić. Ks. Senior na to: Ale ja, senior, zwołuje zastępstwo, a czyniłem już to gdzieindziej i często. Na to Biedrawa: Nie pozwalam! Senior powtórzył jeszcze przynajmniej 2 razy: Ja, senior, zwołuję. Na co presbyter Biedrawa każdy raz: Nie pozwalam! Ks. Senior Haase: Ale naradzić się możemy. Biedrawa: Owszem, możemy.”*

Nebudeme ve při pokračovat dále, jen poznamenám, že ve věci pastora Badury nepomohlo ani zneplatnění schůze, ani vyslání delegace do Vídně, takže bystřický sbor, hluboce zklamaný, musel nakonec

kapitulovat. Nakonec všechno skončilo kompromisem. Roku 1879 byl navržen a zvolen jiný přijatelný kandidát, student teologie Karol Michejda. Ten ve svém, úřadu setrval až do své smrti v roce 1924. Nicméně presbyterské zkušenosti a orientace v církevní ústavě, později bezesporu sehrály roli, když Józef Biedrawa rozehrával vyjednávání ve věci možného založení sboru a výstavby kostela v Třinci.

Pomník a obraz pastora Oskara Kotschyho

Než se v závěru přednášky zaměříme právě na tyto snahy Józefa Biedrawy, stojí za to ještě vzpomenout dvě iniciativy, spojené s mateřským sborem v Bystřici. Nejprve šlo o památku a připomenutí pastora Oskara Kotschyho, po jehož boku sloužil a jehož měl asi upřímně rád. Svědčí o tom záznamy, podle nichž byl aktivním členem komise, která uspořádala ve sboru sbírku na pomník, který byl původně vyroben z litiny v třineckých železárnách a byl umístěn vedle pomníku pastora Pauliniho na hřbitově v Bystřici, roku 1879, v době druhého výročí jeho úmrtí. V roce 1924 při pohřbu pastora Karola Michejdy byl zbudován nový pískovcový pomník, jež nese i jména jeho předchůdců, Wilhelma Raschke i Oskara Kotschyho.

A ještě jedna stopa po presbyterovi Biedrawovi v Bystřici zůstala. Byl to on, kdo se zasloužil o domalování dalšího obrazu v zakristii kostela. Stalo se tak roku 1881. Obraz namalovala Bronisława Świerkowiczová z Těšína. Vedle dvou prvních pastorů se tak objevil i třetí, pastor Kotschy. Tím se založila tradice, v níž se potom ještě nějaký čas pokračovalo. (malby později nahradily fotografie)

Bystřická škola

Druhá významná iniciativa presbytera Biedrawy v době jeho působení v Bystřici je hospodářského rázu. To když navrhnul, aby sbor odprodal 1/3 podíl který si držel na budově školy, dnešní fary (č. p. 107) a 1/3 částkou se také podílel na provozu. Zbylé 2/3 byly ve vlastnictví obce, která zřizovala „školní gminu“, jež měla školu a její provoz na starosti. Sbor svůj podíl obci odprodal koncem roku 1880 za 1000 zlatých rýnských, závazal se nadále poskytovat škole byt pro učitele, který na poschodí budovy bydlel. Vedle nemalé sumy z prodeje zároveň ušetřil onu roční 1/3 provozní částku.

Ustavující shromáždění 10. 9. 1882

Všechny zmíněné zkušenosti Biedrawa naplno zúročil ve svém posledním životní projektu, potom, co se přestěhoval do Třince, někdy v roce 1881. Podle záznamů, Biedrawovi žili na hospodářství č. 25, nedaleko dnešního Obecního úřadu, mezi vlakovou tratí a Olzou. Už rok na to se účastnil shromáždění třineckých vlastníků hospodářských pozemků a dělníků hutě. Uskutečnilo se 10. září 1882, a poprvé se na něm vážně jednalo o tom, že v Třinci vznikne evangelický sbor a kostel. Schůze proběhla v budově třinecké školy (dnešní 1PZŠ v Třinci), zúčastnilo se jí cca 130 lidí. Jako předseda byl zvolen „hutnický mistr a vlastník hospodářství“ v Třinci Józef Biedrawa, učitel Jan Drózd jako tajemník.

Předseda zahájil shromáždění přiléhavou promluvou, v níž jadrnými slovy promlouval k srdcím přítomných o významu tohoto shromáždění. Nejprve byly schváleny pravidelné bohoslužby v Třinci, v budově školy. Načež předsedající předložil k diskusi 3 otázky: 1. Je evangelický kostel v Třinci potřebný? 2. Přejí si ho dělníci arciknížecí huti a místní hospodáři? 3. Z jakých prostředků má být kostel vystavěn? Shromáždění jednomyslně přijalo body 1. a 2. Co se týče otázky č. 3, zaručili se všichni přítomní, že budou k výstavbě kostela užívat všech možných dostupných prostředků, nešetříce obětavostí, aby se potřebné prostředky nasbíraly co nejdříve. Shromáždění proběhlo v motivující atmosféře a předseda jej zakončil památnými slovy: „Jeżeli Bóg z nami, któż przeciwko nam? Módlmy się i pracujmy!”

„Gehirnlähmung“

Žel, předseda Józef Biedrawa se plodů své setby nedožil. Rok a 3 měsíce po zahajovací schůzi, 6. prosince 1883 ho Pán Bůh nečekaně odvolal. Slovo nečekaně je namístě, svědčí o tom matrika zesnulých Těšínského evangelického sboru. Tady se dočítáme, že vlastník hospodářství v Třinci č. p. 25 zemřel ve věku 58 let na „gehirnlähmung“ (čti geherelimong), mozkovou mrtvici. Kronikář Drózd ve svém památníku píše o tom, že jeho pohřeb byl potvrzením faktu, že společenství umí docenit lidi, kteří usilovali o všeobecné dobro a umí upřímně truchlit při jejich odchodu. Když potom popisuje čerstvě založený obecní hřbitov na Folwarku, říká že „*mezi náhrobky vyniká okázalý Józefa Biedrawy z Třince.*“ Jak už bylo řečeno, dnes bychom už tento náhrobek marně hledali. Domnívám se, že stál někde tady, u zvonice, která dodnes stojí na hranici mezi katolickou a evangelickou částí, a snad přímo zde, kde odpočívají zřejmě potomci.

Potomci

V archivních zdrojích jsem jich našel 5. V albu fotografií Jana Stonawského se nachází fotografie 3 synů Józefa a Maryny Biedrawových. Zleva to je Jan, který zůstal doma na hospodářství. Pawel žil v Lvově, kde pracoval jako účetní. Nejzajímavější stopu po sobě zanechal asi třetí syn, Józef (1878 – 1944). Působil

na Mazurech, v Działdowie, kde byl ředitelem gymnázia a kde rovněž založil Muzemu Mazurskie. Prvorozeným dítětem manželů Biedrawových byla dcera Anna, ta ovšem zemřela ve 4 letech. (1852-1856). Mnohem výraznější stopu bylo dáno zanechat druhorozené Zuzaně (1855 – 1928). Náhrobek donátora pozemku pod kostel a prvního pokladníka Jana Mamicy, svědčí o tom, že byla jeho manželkou. Je to doklad o tom, že blízké vztahy mezi otci zakladateli třineckého sboru byly tu a tam ještě více posíleny skrze vazby rodinné. Shodou okolností, pokud si vzpomínáte, i syn kurátora Stonawského byl spřízněn s rodinou Mamicových. Józef měl za ženu jednu z dcer Jana a Zuzany Mamicových. Takže můžeme konstatovat, že všechny tři muže z albumu nespojoval jen evangelický sbor v Třinci, ale i blízké rodinné vztahy.

Poslední dar

V třineckém evangelickém kostele, jehož výstavby se jeho iniciátor nedožil, přesto po něm dodnes zůstává stopa. Když byl při dostavbě kostel uvnitř vybavován, věnovali vdova Marianna Biedrawová a její syn Jan sboru jeden z kovaných lustrů, ten, který visí u oltáře, v hodnotě 200 zlatých.

„Když je Bůh s námi“ (závěr)

Zakončím větou, která zazněla tam někde v počátcích budoucího třineckého sboru a kostela, a která je i dnes po 120 letech stále aktuální. 10. září 1882 touto větou zakončil Józef Biedrawa ustavující shromáždění: „Jeżeli Bóg z nami, któż przeciwko nam? Módlmy się i pracujmy!”

(Sepsáno u příležitosti 120. výročí postavení evangelického kostela v Třinci)

